

ISSN: 2146-1961

Okan Akın, N. (2022). Kavram Haritası Yöntemi ile Sanat ile İlgili Kavramların Sınıflandırılması, *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 13(50), 1430-1444.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.3157>

Makale Türü (ArticleType): Araştırma Makalesi

KAVRAM HARİTASI YÖNTEMİ İLE SANAT İLE İLGİLİ KAVRAMLARIN SINIFLANDIRILMASI

Nalan OKAN AKIN

Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, Giresun, Türkiye, nalanokan@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2553-7229

Gönderim tarihi: 18.04.2022

Kabul tarihi: 18.10.2022

Yayın tarihi: 01.12.2022

Öz

Kavram haritaları birçok bilim alanında kullanılan alternatif bir öğretim tekniğidir. Bilinen kavramlar ile yeni öğrenilen kavramların ilişkilendirilerek öğrenilmesine yardımcı olmaktadır. Çoğu alanda olduğu şekliyle görsel sanatlar eğitimi alanı için de alana özgü kavramların öğrenilmesi önem arz etmektedir. Bu araştırma; görsel sanatlar alanındaki temel kavramların, kavram haritası tekniği ile öğrenilmesinin öğrencilerde etkisini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla kasıtlı (amaçlı) örneklem olarak seçilen, Giresun Üniversitesi Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalında okuyan 2. sınıf öğrencilerinden (görsel sanatlar öğretmen adayı) 20 kişi ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması modeli kullanılmıştır. Araştırma üç aşamada uygulanan etkinlik ve yapılan bu etkinliklerin değerlendirilmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Etkinliklerde Görsel Sanatlar ile ilgili 160 kavram kullanılmıştır. Bu kavramlar, örümcek ağı, balık kılıcı, sınıflama, olaylar zinciri kavram haritalarından birisi seçilerek öğrenciler tarafından düzenlenmiştir. Araştırma verileri kavram haritası değerlendirme formlarından oluşmaktadır. Formların cevaplarından elde edilen veriler içerik analizi ile kodlama yapılarak bulgular oluşturulmuştur. Araştırma bulgularına göre; öğretmen adaylarının alanları, kavram haritası tekniği ve kendisi ile ilgili kazanımlar sağladığı ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak kavram haritası tekniği görsel sanatlarla ilgili kavramların öğretmen adaylarının öğrenmesi açısından katkı sağlayan bir deneyim olmuştur. Kavram haritası tekniği ve buna benzer farklı tekniklerin görsel sanatlar alanının kuramsal alanlarının öğretilmesinde kullanılan farklı araştırmalar yapılması önerileri getirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kavram haritası, görsel sanatlar, sanat eğitimi

CLASSIFICATION OF ART-RELATED CONCEPTS BY THE CONCEPTUAL MAP METHOD**ABSTRACT**

Concept maps are an alternative teaching technique used in many fields of science. It helps to learn by associating known concepts with newly learned concepts. As in most fields, it is important to learn the concepts specific to the field for the field of visual arts education. This research; It aims to reveal the effect of learning the basic concepts in the field of visual arts with the concept map technique on students. For this purpose, the research was carried out with 20 2nd year students (candidate visual arts teacher) studying at Giresun University, Department of Painting Education, who were selected as a deliberate (purposeful) sample. In the study, the action research model, one of the qualitative research methods, was used. The research was carried out in the form of the activity applied in three stages and the evaluation of these activities. 160 concepts related to Visual Arts were used in the activities. These concepts were arranged by the students by choosing one of the concept maps of spider web, fishbone, classification, chain of events. Research data consists of concept map evaluation forms. Findings were created by coding the data obtained from the answers of the forms with content analysis. According to the research findings; It was revealed that pre-service teachers provided gains about their fields, concept map technique and themselves. As a result, the concept map technique has been an experience that contributes to the learning of the concepts related to visual arts by pre-service teachers. It has been suggested to conduct different researches used in teaching the theoretical fields of the visual arts field of concept map technique and different techniques such as this.

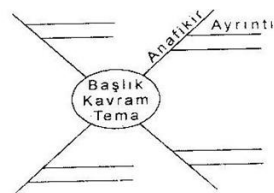
Keywords: Concept, map, visual arts, art education

GİRİŞ

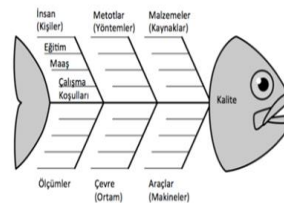
Türk Dil Kurumu sözlüğünde kavram “bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı” ya da “nesnelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım” şeklinde ifade edilmektedir (sozluk.gov.tr). Özellikle eğitim ortamlarında kavramların öğretimi ve öğrenimi eğitim açısından önemli bir gerçektir (Köksal, 2006). Eğitim ortamlarına gelene kadar edinilen ve günlük hayatta kullanılan kavramlar aileden ya da çevreden öğrenilmektedir. Günlük yaşamda öğrenilen temel kavramlar eğitim sürecinde bilgiye dayalı bilimsel kavramlara dönüşmektedir. Yeni kavramlar öğrenmede; ön bilgi seviyesi, ilişkisinin kurulma seviyesi, uygun öğretim ortamlarında yapıma seviyesi ile geliştirilebilmektedir (Köksal, 2006). Kavram öğretiminde, uygun yöntemin belirlenmesi ve uygulanması önemli bir yere sahiptir (Köksal, 2006). Kavram öğretiminde etkili yöntemlerden birisi kavram haritasıdır. Kavram Haritası birbiriyle ilişkili kavramların bir araya getirilerek gruplandırmasıdır. Aslında insanın zihnindeki bilgilerin organize edilmesi, sistemli bir hale dönüştürülmesidir. Kavram haritaları öğrencilerin kavramları nasıl algıladığını ve sentezlediğini anlamada ön kavramlarını ve alternatif kavramlarını belirlemede ayrıca kavramsal anlamlarını değerlendirmede kullanılan iki boyutlu bir şemadır (Kaya, 2003a). Kavram haritası bilgileri organize etme şeklidir (Yanpar, 2007). Kavramları gruplandırma belli şablonlar ya da şekiller içerisine yerleştirilerek düzenlenebilmektedir. Kavram haritası eğitim alanında çok kullanılan bir tekniktir. Öğrencinin yeni öğrendiği ya da önceden bildiği kavramların ilişkisini kurarak öğrenmeyi pekiştirmeyi sağlamaktadır. Aynı zamanda öğrencilerin aktif katılımı ile alternatif öğretim teknikleriyle daha etkili hale getirilebilmektedir. Kavram haritaları 70’li yıllarda ortaya çıkmıştır. Cornell Üniversitesi Novak ve arkadaşları tarafından, Ausubel’in “Anamlı Öğrenme” yaklaşımı temel alınarak oluşturulmuştur (Kelecioğlu, 2011). Bilginin yeniden yapılandırılmasını için de kullanılmaktadır. Kavram haritası, hiyerarşik şekilde düzenlenen bağlantılı şemadır (Şahin, 2002).

Kavram haritasının öğrenme etkinliklerinde çok faydası vardır. Kavram haritaları anlamlı öğrenmeyi arttırmaktadır (Kaya, 2003a) (Şahin, 2001). Ayrıca kavram haritaları planlama, öğretim ve değerlendirme aracı olarak okulöncesinden üniversiteye kadar her eğitim kademesinde kullanılabilir (Şahin, 2001). Öğrencilerin kavram haritalarını oluşturmak suretiyle kavramlar arası bilgilerini sunabilmeleri için önceden mutlaka bir eğitim almış olmaları gereklidir (Kaya, 2003a).

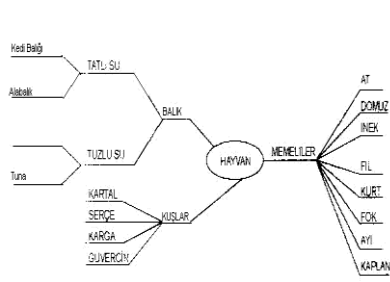
Kavram haritalarının en çok kullanılanları; örümcek harita (görsel 1), balık kılıçığı haritası (görsel 2), sınıflama haritası (görsel 3), olaylar zinciri haritasıdır (görsel 4) (Demiray vd., 2002). Geliştirilen bu kavram haritaları dünyadaki birçok öğretmen tarafından benimsenmiş ve öğrencilerin kavramları kavrayabilmeleri için kendi konularına adapte etmişlerdir (Şahin, 2002).

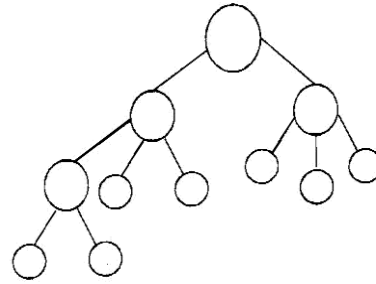
Görsel 1: Örümcek harita

Görsel 2: Balık kılıçığı harita

Görsel 3: Sınıflama haritası

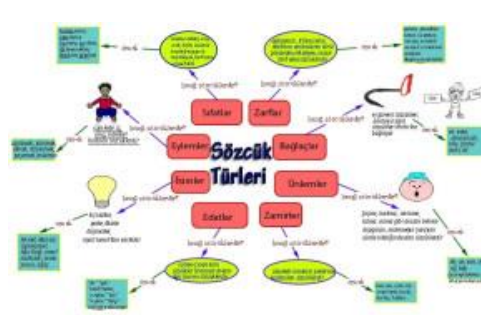

Görsel 4: Olaylar zinciri

Kavram haritası türleri görsel 1, 2, 3 ve 4'teki örneklerden de anlaşıldığı şekliyle şematik çizimlerine göre isimlendirilmişlerdir. Örümcek ağına ya da balık kılıçığı şekline benzerliği dolayısıyla bu isimleri almışlardır. Bu bakımdan da öğrencinin zihninde kalıcı bir imaj oluşturması bakımından da önem arz etmektedir. Kavram haritaları her yaş seviyesindeki öğrenci için her eğitim kademesinde de uygulanabilmektedir. Örneğin şekil 5'te olduğu şekliyle sadece kavramlara ait görsellerle küçük yaş grupları için uygulanabilir bir tekniktir. Aynı zamanda hem yazı hem de resim ilişkisi ile akılda kalıcılığı sağlama açısından da görsel ve yazı ilişkisi kurularak yapılan örnekleri de bulunmaktadır (görsel 6).

Görsel 5: Resimlerle oluşturulan kavram haritası

Görsel 6: Resimler ve kavramlarla oluşturulan kavram haritası

Kavram haritaları farklı bilim alanlarında öğretim tekniği olarak kullanılmakta ve çoğu araştırmalara da konu olmaktadır. Fen, matematik ya da sosyal bilgiler alanlarında literatürde çok araştırma ve uygulama bulunmaktadır. Matematik alanında Horzum'un (2018) "Matematik öğretmeni adaylarının dörtgenler hakkındaki anlamalarının kavram haritası aracılığıyla incelenmesi", fen alanında ise Kurnaz& Pektaş'ın (2013) "Fen ve teknoloji öğretmenlerinin ölçme-değerlendirmede kavram haritası kullanım durumları", sosyal bilgiler eğitiminde ise Yılmaz& Çolak'ın (2012), "Sosyal bilgiler öğretiminde kavram haritaları kullanımının öğrencilerin tutum, akademik başarı ve bilgilerinin kalıcılık düzeylerine etkisi" araştırmaları örnek verilebilir. Bu alanların yanı sıra özellikle dil bilimi alanında da kavram haritaları yine pek çok araştırmaya konu olmaktadır. Öztürk& Ömeroğlu'nun (2015) "Dil bilgisi öğretiminde kavram haritalarının kullanımı", Tümen'in (2006) "Kavram haritaları yönteminin yabancı dil öğretiminde öğrenci başarısına etkisi" araştırmaları örnek olmaktadır. Bu araştırmalarda genelde öğrenciye ya da öğretmen adayına yönelik uygulandığı görülmektedir. Eğitimin her

kademesinde uygulanabilen bir teknik olduğu için ilkokuldan üniversite eğitime kadar uygulanması her kademe de araştırma yapılmasında da fırsat vermektedir. Bu kadar geniş kapsamlı her kademe ve alana uygulanabilen bir araştırmanın görsel sanatlar alanında da çokça uygulanmış olması beklenmektedir. Ancak görsel sanatlar alanı ile ilgili çok az araştırma yapıldığı tespit edilmiştir. Ancak belki de alanın uygulamalı olmasının etkisiyle kuramsal başka bir ifade ile teorik kısmının biraz daha göz ardı edildiğinden kaynaklanıyor olabilir. Görsel sanatlar alanına yönelik olarak; Dilli& Mamur'un (2015) "Görsel kültür kuramı perspektifinde sanat eğitiminde kavram haritalarının öğrenme ve değerlendirme sürecinde kullanımı", Okan Akın'ın (2017) "Sanat felsefesi dersinde kavram haritası kullanımı" ve Karip'in (2020) "Görsel sanatlar öğretmen adaylarının çok alanlı sanat eğitime yönelik bilişsel yapılarının kavram haritası ile incelenmesi" araştırmaları örnek verilebilir.

Görsel sanatlar eğitimi kavramlarına yönelik planlanan bu araştırmanın ise alanda yapılan bu çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Özellikle temel görsel sanatlar ile ilgili görsel sanatlar dersi öğretim programından alınan 160 kavram belirlenerek çalışma grubu ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Diğer alanlarda olduğu gibi görsel sanatlar alanında da kavramların öğrenilmesi önemlidir. Görsel sanatlar alanı sadece uygulamaların yapıldığı bir alan olarak algılanmamalıdır. Nitelikli bir uygulama çalışması yapılması için özellikle alanın kavramlarına hâkim olmak gerekmektedir. En önemlisi de görsel sanatlar öğretmeni yetiştiren bir kurumda eğitim gören öğretmen adayları alanın literatürünü çok iyi bilmek zorundadır. Çünkü gelecek kuşaklara doğru aktarım yapabilmesinin temel ölçütü de bu olmaktadır. Bu bakımlardan dolayı araştırma görsel sanatlar öğretmen adaylarına yönelik kavramların öğrenilmesine katkı sağlayabileceği düşünülmüş ve uygulanmıştır. Araştırma öğretmen adaylarının bu araştırma ile alanın kavramlarını öğrenirken kavram haritası tekniğini de öğrenmesine olanak tanımaktadır. Aynı zamanda kendinde etkisinin yanı sıra gelecekte öğretmenlik açısından kullanabileceği bir deneyim yaşatabileceği düşünülmüş de tasarlanmıştır. Kısaca öğretmen adayında kavram haritası yoluyla değişimleri, gelişimleri ya da başka ifade ile katkıları tespit etmeye yönelik bir araştırmadır denebilir.

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırma; görsel sanatlar alanındaki temel kavramların kavram haritası tekniği ile öğrenilmesinin öğrencilerde etkisini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Kavram haritası tekniğinin görsel sanatlar alanında kullanımına yönelik örnek oluşturacağı için önemli görülmektedir. Sanat ile ilgili kavramların öğrencilere öğretilmesine yönelik örnek oluşturacağı düşünülmektedir. Bu kavramların kavram haritası tekniği ile öğrenilmesinin mümkün olabileceğini de ortaya koyacaktır.

Araştırmanın Modeli

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması modeli ile gerçekleştirilmiştir. Eylem araştırması Büyüköztürk'e göre (2008) bir durumun şartlarını değiştirmeyi sağlayacak bilgiye yoğunlaşan yöntemdir.

Karasar'a göre ise (2004) aksiyon (eylem) araştırması uzman araştırmacıların yürütücülüğünde, uygulayıcıların ve probleme taraf olanların da katılımıyla var olan uygulamada durumu iyileştirmek için alınması gereken önlemleri belirlemeyi amaçlayan araştırmadır. Bu yöntemle araştırma özellikle okullarda tanınan bir kavramdır (Yıldırım& Şimşek, 2000).

Evren-Örneklem

Örneklem evren olarak kullanılmıştır. Özel tanımlı kasıtlı grupla gerçekleştirildiği için eylem araştırmalarında genellikle evren ve örneklem aynıdır (Büyüköztürk vd., 2008).

Çalışma Grubu

Çalışma grubu kasıtlı (amaçlı) örneklem şeklinde seçilmiş ve aşağıdaki tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubu

Çalışma Grubu	sayı
Giresun Üniversitesi Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı 2.Sınıf Öğrencileri	20
Toplam	20

Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı 2.Sınıf öğrencilerinden seçilen grup ile çalışma yürütülmüştür. Çalışma ilgili üniversitenin etik kurulundan izin alınarak yürütülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Araştırma etkinlikleri tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğretim Etkinlikleri

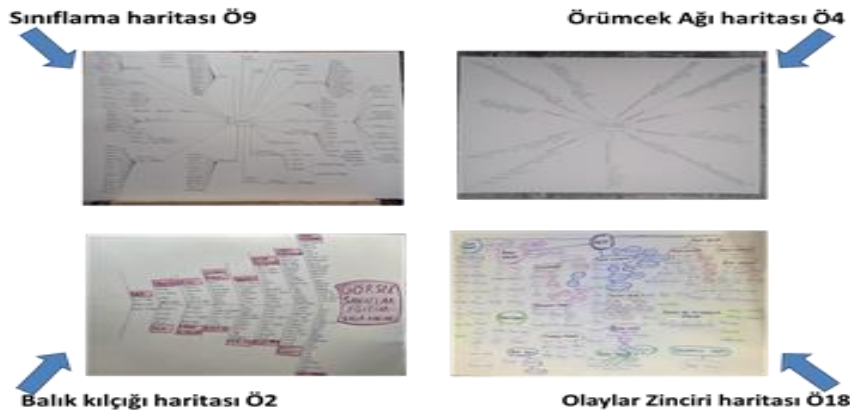
Etkinlik Aşamaları	Etkinliğin Adı	Kaynak
1	Görsel Sanatlar Eğitimi Kavramları	Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı (1- 8. sınıflar)
2	Kavram haritaları türleri ve örnekleri (örümcek harita, balık kılıcı haritası, sınıflama haritası, olaylar zinciri haritası)	(Demiray vd., 2002).
3	Kavramlarla kavram haritasına oluşturma	Kavram Haritaları
	Görüşlerin değerlendirme	Kavram Haritası Değerlendirme Formu

Bu araştırma; üç aşamada gerçekleştirilen etkinlikler ve bu etkinliklerin öğrenci tarafından değerlendirilmesinden oluşmaktadır. Araştırma verileri öğretim etkinlikleri sonrasında öğrencilerin yanıtladığı kavram haritası değerlendirme formlarından (şekil 1) oluşmaktadır. Kavram haritası değerlendirme formu iki uzmanın görüşleri doğrultusunda hazırlanarak çalışma grubuna uygulanmıştır. Öğrencilerin ödev olarak hazırladıkları kavram haritaları (şekil 2) ise sadece örnek olarak sunulmuştur.

Kavram haritası değerlendirme formu

- 1.Ödevinde hangi tür kavram haritası kullandın?
- 2.Kullandığın kavram haritasını seçme nedenin nedir?
- 3.Bu ödev sana neler kazandırdı?
- 4.Ödevin uygulaması ile ilgili ne tür zorluklar yaşadın?
- 5.Uzaktan eğitimde bu tür bir ödev yapma zorlukları nelerdi?
- 6.Öğretmen olduğunda kavram haritalarını uygulayabileceğini düşünüyor musun?

Şekil 1: Kavram Haritası Değerlendirme Formu

Şekil 2: Örnek Kavram Haritaları

Geçerlik- Güvenirlik

Araştırma verilerine ait tema ve kodlar oluşturulurken de kodlar oluştururken de yine iki uzmanın görüşü alınmıştır. P (Uzlaşma Yüzdesi) = $\frac{N_a \text{ (Görüş Birliği)}}{[N_a \text{ (Görüş Birliği)} + N_d \text{ (Görüş Ayrılığı)]} \times 100$ formülü kullanılmıştır (Miles & Huberman, 1994). Uzlaşma yüzdesi P= 0, 90 olarak ortaya çıkmış ve güvenilir bulunmuştur.

Tablo 4: Güvenirlik Tablosu

	Kod sayı	Görüş Birliği	Görüş Ayrılığı	Güvenirlik
Uzman 1				
Uzman 2	159	144	15	0, 90

Verilerin Analizi

Formlardan elde edilen veri analizi tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Verilerin Analizi

Bulgular	Veri Türü	Veri Analizi
1	Kullanılan kavram haritası türü	
2	Kavram haritasını seçme nedenleri	
3	Kavram haritası kazanımları	Kavram haritası değerlendirme formu
4	Uygulamada yaşanan zorluklar	
5	Uzaktan eğitimde süreç zorlukları	
6	Öğretmenlikte bu tekniğin kullanılabilirliği	İçerik

BULGULAR

Araştırma bulguları tablo 5, 6, 7, 8, 9 ve 10'da sunulmuştur. Tablo 5'te öğrencilerin tek cevaplı tercihi sorulduğu için yüzdeler alınarak tabloda gösterilmiştir. Tablo 5, 6, 7, 8 ve 9'da ise ifade sıklıklarına bakıldığı için yüzde alınmadan oluşturulmuştur. Ancak bu ifade sıklıklarında en çok söylenenden en aza doğru sıralama yapılarak değerlendirilmiştir. Seçilen kavram haritası türleri tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Kullanılan Kavram Haritası Türü

Ö No	Kavram Haritası Türü	Toplam	%
Ö1	sınıflama		
Ö 3	sınıflama		
Ö 6	sınıflama		
Ö 7	sınıflama		
Ö 9	sınıflama	10	50
Ö 10	sınıflama		
Ö 11	sınıflama		
Ö 12	sınıflama		
Ö 14	sınıflama		
Ö 20	sınıflama		
Ö 4	örümcek ağı		
Ö 13	örümcek ağı		
Ö 16	örümcek ağı	4	20
Ö 19	örümcek ağı		
Ö 2	balık kılıcı		
Ö 5	balık kılıcı	3	15
Ö 17	balık kılıcı		
Ö 8	olaylar zinciri		
Ö 15	olaylar zinciri	3	15
Ö 18	olaylar zinciri		
Toplam		20	100

20 öğrencinin 10'u sınıflama, 4'ü örümcek ağı, 3'ü balık kılıcı ve 3'ü de olaylar zinciri haritalarını kullanmıştır. Yüzde olarak ifade etmek gerekirse; görsel sanatlar eğitimine yönelik kelimelerin kavram haritası tekniği ile oluşturulmasında öğrencilerin %50'si sınıflama, %20'si örümcek ağı, %15'i balık kılıcı, %15'i de olaylar zincirini tercih ettiği görülmektedir. Öğrencilerin yarısı sınıflama kavram haritasını seçmiştir. Diğer yarısı da örümcek ağı, balık kılıcı, olaylar zinciri haritalarını kendi çalışmaları için kullanmışlardır. En çok tercih edilen sınıflama kavram haritası olduğu ortaya çıkmaktadır.

Seçilen kavram haritasını seçme nedenleri ifade sıklıkları ise tablo 6'da sunulmuştur. Tablo tema, kod, sıklık ve toplam sıklıkları şeklinde gruplandırılmıştır.

Tablo 6. Kavram Haritasını Seçme Nedenleri

Tema	Kod	Sıklık	Toplam Sıklık
anlaşılabilirlik	daha az karmaşık	1	12
	göz yormamak	1	
	daha rahat	1	
	anlaşılır	8	
sistem	daha iyi ifade	1	11
	sınıflandırmak	2	
	genele yaymak	1	
	sıralı	1	
	düzenli	1	
	sistematik	2	
	genelden özele	2	
	sade	1	
	kavramlar merkeze	1	
uygulama	kolaylaştıracağını	5	8
	pratik	1	
	basit	1	
	sade	1	
etki	öğretici	1	5
	işlevsel	1	
	daha doğru	1	
	etkili	2	
içerik	başlıklara uygun	1	5
	kavramı tanımlama	1	
	amacı ifade	1	
	kavramlara uygun	1	
	kapsamlı	1	
Toplam			41

Tablo 6'ya göre öğretmen adaylarının kavram haritası türünü seçme nedenleri anlaşılabilirlik, sistem, uygulama, etki, içerik şeklinde 5 tema altında gruplandırılmıştır. Kavram haritasını seçme nedenlerini belirten bu tabloya göre anlaşılır, sistemli ve uygulaması rahat olma özelliklerinin yanı sıra etkili olması ve içeriği yansıtması dolayısıyla kavram haritalarını seçmişlerdir. İfade sıklığı olarak bakıldığında anlaşılır ve sistemli olması tercihlerini belirleyen etkenler olduğu görülmektedir. Ancak bunların yanı sıra uygulamanın kolaylığı, yapılan çalışmanın etkili sunumu ve içeriği tam olarak yansıtması özelliklerinden dolayı da tercihlerin değiştiği görülmektedir.

Kavram haritasının öğrencilere kazanımlarının gösterildiği tablo 7 tema ve kodlarına göre aşağıda verilmiştir. Bu tabloda da yine tema, kod ve sıklıkların sayıları yüzde alınmadan sadece sayısal veriler sunulmuştur.

Tablo 7. Kavram Haritası Kazanımları

Tema	Kod	Sıklık	Toplam Sıklık
görsel sanatlar	bilinmeyen kavramlar	7	18
	unutulan kavramlar	1	
	birçok kelime	1	
	alanla ilgili kavramlar	3	
	kelime dağarcığı geliştirme	1	
	duyup kullanılmayan kelimeler	1	
	yanlış bilinenler	1	
	kavramların anlamları	1	
	eğitime katkı	1	
	kalıcılık	1	
kavram haritası	uygun haritayı bulma	1	15

	kavramları sınıflandırma	4	
	teknik	2	
	başlıklar altında toplama	2	
	kelimelerin ilişkili	3	
	düzenli tablolaştırma	1	
	sistematik ayırma	1	
	sanatla bağlantı	1	
kendisi	disiplin	1	6
	dikkat	1	
	düzen	1	
	fark etme	1	
	odaklanma	1	
	eğlence	1	
Toplam			39

Öğrencinin bu araştırmada kazanımları görsel sanatlar, kavram haritası ve kendisi şeklinde 3 tema altında gruplandırılmıştır. Görsel sanatlar alanıyla ilgili yeni kelimeler öğrenmenin yanı sıra duyup bilmediği, yanlış bildiği kavramları da öğrendiklerini ifade ettikleri kodlarda görülmektedir. Ayrıca kalıcı bir öğrenme yaşadıklarını da söylemektedirler. Kavram haritası tekniğinin özelliklerine göre başlıklar altında toplayarak sistemli hale getirme, gruplandırma ve sanatla bağlantısını kurdukları ifadelerinde görülmektedir. Bunların yanında kendilerine katkı olarak da disiplin, dikkat, düzen, farkındalık, odaklanma, eğlence vb. kazanımlar elde ettikleri ortaya çıkmaktadır. En çok görsel sanatlar alanı ile ilgili kazanım elde ettikleri ortadadır. Kavram haritası tekniği ile ilgili de yine fazla ifadeden dolayı teknikle ilgili de kazanım sağladıkları görülmektedir. Bu öğrenme ile ilgili kazanımların yanı sıra kendisi ile ilgili temanın oluşturulmuş olması da araştırmanın öğretmen adayına ekstra bir katkısı olarak yorumlanabilir.

Kavram haritasını uygulama aşamasında yaşanan zorluklar da tablo 8'de verilmiştir. Araştırmanın uzaktan eğitim sürecinde gerçekleştiriliyor olması dolayısıyla uygulama aşamasının zorlukları özellikle seçilen bir soru olarak öğretmen adayına sorularak değerlendirilmiştir.

Tablo 8. Uygulamada Yaşanan Zorluklar

Tema	Kod	Sıklık	Toplam Sıklık
sınıflandırma	nelere göre grup	3	14
	kelimelerin ilişkisini kurma	2	
	kelimeleri gruplandırma	4	
	yeni öğrenilenleri gruplandırma	1	
	hangi gruba koyma	1	
	bir başlıkta toplama	1	
	kavramların başlıklarını bulma	2	
tasarım	harita düzenini oluşturma	1	5
	ölçüleri ayarlama	1	
	yerleştirme	1	
	kağıdı planlama	1	
	kağıda sığdıramama	1	
çok kelime	çok kelime	3	3
sorun yok	zorluk yok	1	3
	yeterli süre	1	
	sıkılmadan	1	
seçim	hangi kavram haritasına	1	1
süre	diğer ödevlerle denk gelmesi	1	1
Toplam			27

Uygulamada 6 tema ile sınıflandırma, tasarım, çok kelime, seçim ve süre olarak zorluklar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. En çok sınıflandırma aşamasında zorluklar yaşandığı görülmektedir. Sınıflandırma zorlukları kelimeleri ilişkilendirme, yeni öğrenilenleri gruplandırma, başlıklar oluşturma kodlarla ifade edilmiştir. Sınıflandırma ile ilgili bu kodlar öğrenme ile ilgili zihinsel sürecin gerçekleşmesinin bir göstergesi şeklinde gruplandırılabilir. Bu çalışmanın uzaktan öğretim sürecinde yapılmış olmasına ait yaşanan zorluklar tablo 9'da yine temalarına göre gruplandırılarak sunulmuştur.

Tablo 9. Uzaktan Eğitimde Süreç Zorlukları

tema	kod	sıklık	toplam sıklık
zorluk yok	-	13	13
etkileşim	arkadaşlarla fikir alışverişinde	5	7
	soruları anında soramamak	2	
psikolojik	yanlış ödev yapma korkusu	1	5
	ödevleri anlayamama	1	
	vakit yetiştirememe	1	
	odaklanma problemi	1	
	birine sorma ihtiyacı	1	
ortam	okul ortamında olamamak	1	2
	ev ortamının kalabalık olması	1	
Toplam			27

Herhangi bir zorluk yaşamadıkları ifadeleri ile ilgili zorluk yok teması ve etkileşim, psikolojik ve ortam açısından zorluklar da ifade edildiği görülmektedir. Etkileşim olarak arkadaşlarıyla fikir alış veriş ve sorularının anında cevaplanamaması kodlarıyla ifade edilmektedir. Psikolojik olarak da yanlış ödev yapma kaygısı, ödevi anlayamama, yetiştirememe, odaklanma, birine sorma ihtiyaçları kodları oluşturulmuştur. Ortam ile yaşananlar ise okul ortamında olamamak ve ev ortamının kalabalık olması kodları şeklinde ifade edilmiştir. Zorluk yok ifadesi ile diğer belirlenen zorluk ifadelerinin toplam sıklık sayılarının eşit olduğu görülmektedir. Yaşanan zorlukların uzaktan eğitim sürecine bağlı olduğu görülmekle birlikte öğrencilerin kişisel durumlarından da kaynaklanıyor olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Psikolojik kaygıları, ortamla ilgili ifadeleri ya da etkileşim ifadelerinin olması bunun göstergesi olmaktadır. Görsel sanatlar öğretmeni adayı olan çalışma grubu öğrencilerinin gelecekte öğretmen olduklarında kavram haritasını öğrencilerine bu tekniği uygulayabilme ile ilgili düşünceleri tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Öğretmenlikte Bu Tekniğin Kullanılabilirliği

tema	kod	sıklık	Toplam sıklık
öğrenme	zevki çalışma	1	13
	eğlenceli	1	
	kalıcılık	3	
	dikkatlerini çekeceğini	3	
	öğretici bir ödev	4	
	daha iyi kavrama	1	
uygulama	basitleştirilmiş bir ödev	1	12
	kavramları gruplanabilme	1	
	farklı şekillerde uygulanabilme	1	
	oyun şeklinde	1	
	sistemantik	1	
	anlaşılır	1	
	ilişkiyi çok sade	1	

hazırlanması kolay	2
her kademedede uygulanabilme	1
ideal öğretme- öğrenme tekniği	1
konuları anlatmada yardımcı	1
Toplam	25

Öğrenme ve uygulama şeklinde 2 tema oluştuğu görülmektedir. Zevkli, eğlenceli, kalıcı, dikkat çeken, öğretici ve daha iyi kavramayı sağlayan bir öğrenme sağlayacağı düşüncesinde oldukları görülmektedir. Aynı zamanda basitleştirilmiş, kavramları gruplandırabilme, farklı şekillerde uygulanabilme, oyun şeklinde, sistematik, anlaşılır, ilişki sade, hazırlanması kolay, her kademedede uygulanabilen, ideal öğrenme-öğretme tekniği ve konuları anlatmada yardımcı olacağı düşüncesindedirler. Bu da göstermektedir ki bu kavram haritası tekniği öğrenme ve uygulama özelliklerinden dolayı görsel sanatlar öğretiminde uygulanabilir bir teknik olabilir şeklinde yorumlanmaktadır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmanın genel anlamda görsel sanatlar öğretmen adaylarına katkılar sağladığı ortaya çıkmaktadır. Özellikle görsel sanatlar alanı ile ilgili kavramları açısından katkılar dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra kavram haritası tekniğini öğrenme kazanımları da sağlamıştır. Bunlara ek olarak öğretmen adaylarının kendisi ile ilgili de önemli kazanımlar getirmiştir. Araştırma, görsel sanatlarla ilgili genel kavramları kapsayan, kavram haritası tekniğinin öğrenilmesinin yanı sıra bu kavramları ilişkilendirme deneyimlerini öğretmen adayı açısından belirleme yönünde değerlendirilmektedir. Görsel Sanatlar alanında yapılan Dilli ve Mamur ve Karip' in araştırmaları alan açısından benzerlik gösterse de daha sınırlı kavramlarla yapıldığı ve kavram haritasını değerlendirme ölçütü olarak kullanıldığı için farklılıklar arz etmektedir. Bakış açısı açısından ise Okan Akın'ın (2017) "Sanat felsefesi dersinde kavram haritası kullanımı" çalışması ile benzerlikler göstermektedir.

Araştırmanın sonuçları dört grupta toplayarak değerlendirmek yerinde olacaktır. Birincisi kavram haritasını seçme ile ilgili tercihleri, ikinci olarak kazanımları, üçüncü yaşanan zorluklar ve dördüncü öğretmenlikte kullanımı ile ilgili düşüncelerdir.

Kavram haritası olarak dört kavram haritası türünden sınıflama haritası çalışma grubunun yarısı tarafından seçilmiştir. Diğer kavram haritaları da birden çok kişi tarafından seçilmiştir. Bu dört kavram haritasının da görsel sanatlar kavramlarını gruplandırmada etkili oldu sonucu çıkarılabilir. Seçme nedenlerindeki anlaşılabilirlik, sistem, uygulama etki kodları da bunu ispatlar niteliktedir.

Öğretmen adayının kazanımları açısından değerlendirildiğinde görsel sanatlar, kavram haritası tekniği ve kendisi ile ilgili kazanımlar olduğu, dolayısıyla alana ve öğrenciye katkısı ortaya çıkmaktadır. Okan Akın'ın (2017) "Sanat felsefesi dersinde kavram haritası kullanımı" araştırma sonuçları ile kazanım açısından paralellik göstermektedir. 2017 yılında yapılan bu çalışmada sanat felsefesi ile ilgili kavramlarla sınırlandırılan çalışmada öğrenme, teknik, yaratıcılık kodları ile belirlenen kazanımlar elde edildiği sonuçlarıyla benzerlikler olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu benzerlikler kavramları öğrenme ve kavram haritası tekniğini öğrenme ile ilgili kazanımlardır. 2017'deki araştırmada grup çalışmasıyla yapıldığı ve bir proje şeklinde gerçekleştirildiği için dolayısıyla

“yaratıcılık” teması oluşturulmuştur. 2021’deki bu çalışmada ise bireysel bir etkinlik yapıldığı için “kendisi” teması ortaya çıkmıştır. Her iki çalışmanın da özellikleri dolayısıyla farklı sonuçları bulunmaktadır.

Bu araştırmayı kavram haritası tekniğinin görsel sanatlar alanında kullanımı ile önceden yapılan tüm araştırmalardan ayıran tarafı da uzaktan eğitim ile gerçekleştirilmiş olmasıdır. Bu süreç ile ilgili kazanımlar ya da ortaya çıkan sorunların tespiti açısından önemli sonuçlar elde edilmiştir. Uzaktan öğretimde uygulama da kavram haritasını tasarlayıp uygulama aşamasında zorluklar yaşanmıştır. Sınıflandırma, tasarım ve kelimelerin fazlalığı açısından zorluk çektikleri ortaya çıkmaktadır. Tüm sürecin zorluklarında ise etkileşim, psikolojik ve ortam zorlukları ortaya çıkmaktadır. Bu da göstermektedir ki grup içinde ya da öğretmenle birlikte olmamak ders sürecini de zorlaştırmaktadır. Bulunulan ortam motivasyon için bir etken olduğu görülmektedir. Ancak zorluk çekmediği ifadelerinin de olması öğrencilerin kişisel yaşadıkları durumun etkisi olduğu düşünülebilir. Çünkü psikolojik etkiler de bu alanda kod olarak olması kaygılı olmanın zorlukları beraberinde getirdiği de söylenebilir. Özetle uzaktan öğretim etkileşim ve ortam açısından psikolojik durumlarında etkisiyle zorluklar getirirse de aynı zamanda sıkıntısız bir yaklaşımla kavram haritası süreci de gerçekleştirilebilir denebilir.

Öğrenme ve uygulama açısından öğretmenlikte uygulanabileceği sonuçları ortaya çıkmaktadır. Yine Öğrenci görüşlerine dayalı olarak da Okan Akın’ın (2017) “Sanat felsefesi dersinde kavram haritası kullanımı” araştırma bulguları ile karşılaştırılabilir. 2017’deki görsel sanatların bir bölümüne yönelik derste kavram haritası kullanımı araştırmasında öğretmen olunca öğrenme, teknik, yaratıcılık ve duygu açısından kullanılabilirliği sonuçları çıkarılmıştır. Uzaktan eğitim sürecinde yapılan araştırma ise öğrenme ve uygulama açısından sonuçlar ortaya çıktığı görülmektedir. Uygulama ile kastedilen tekniğin uygulanabilirliğidir. Bu bakımdan öğrenme ve teknik açısından benzer kazanımlar elde edildiği sonucu çıkarılabilir.

Sonuç olarak görsel sanatlar alanı ile ilgili kavramların öğretmen adayının öğrenmesi açısından kavram haritası etkili bir tekniktir. Öğretmen adayına görsel sanatlar alanı ile ilgili öğrenme sağlamakta etkili bir teknik olduğu söylenebilir. Özellikle uzaktan eğitim sürecinde de öğretmen adaylarına alanın kavramlarının öğrenilmesinde yardımcı bir teknik olduğu sonucu çıkarılabilir.

ÖNERİLER

Görsel sanatlar alanı ile ilgili bu araştırmada yapıldığı şekliyle teorik boyutunun öğrenilmesinde farklı tekniklerin kullanıldığı araştırmalar yapılabilir. Kavram haritası tekniği uygulamaları farklı üniversitelerde görsel sanatlar alanında eğitim alan öğretmen adaylarına uygulanarak karşılaştırılabilir. Ayrıca farklı alanlardaki öğretmen adaylarına da kavram haritası tekniği ile görsel sanatlar alanına özgü kavramları öğrenmesine yönelik araştırmalar geliştirilebilir. Görsel Sanatların kendi içindeki alt alanlarıyla ayrı ayrı kurgulanarak karşılaştırmalı araştırmalar hazırlanabilir. Görsel sanatlar alanı için hem öğrenci görüşü hem de kavram haritalarının değerlendirildiği araştırmalar yapılabilir.

Etik Metni

Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazara aittir. Araştırma başlamadan önce Giresun Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal Bilimler Fen ve Mühendislik Bilimleri Araştırmaları Etik Kurulu' nun 09/ 12, 07. Nisan. 2021 tarih ve E- 50288587- 050. 01. 04- 17126 sayılı kurul kararı ile "Etik Kurul İzni" alınmıştır.

Yazarın Katkı Oranı Beyanı: Yazarın makaleye katkı oranı yüzde yüzdür.

KAYNAKÇA

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Yayıncılık.
- Demiray Ş, Bahçıvan O.B., Külahcı B. (2002). *Kavram haritaları, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Fizik Öğretmenliği Programı 1-12*. <http://www.hskizilcik.com/fizik/egitim/kharitalari.pdf>.
- Dilli, R., & Mamur, N. (2015). Görsel kültür kuramı perspektifinde sanat eğitiminde kavram haritalarının öğrenme ve değerlendirme sürecinde kullanımı. *Giresun Üniversitesi Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*. 13(7), 19-34. <https://sbe.giresun.edu.tr/tr/page/sayi-13/4629>
- Eroğlu, G. M., & Kelecioğlu, H. (2011). Kavram haritası ve yapılandırılmış gridle elde edilen puanların geçerlik ve güvenilirliklerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(40), 210-220. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hunefd/issue/7796/102069>
- Horzum, T. (2018). Matematik öğretmeni adaylarının dörtgenler hakkındaki anlamalarının kavram haritası aracılığıyla incelenmesi. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 9(1), 1-30. <https://doi.org/10.16949/turkbilmate.333678>
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel Yayıncılık. https://www.nobelyayin.com/kitap_bilgileri/dosyalar/bilimsel_arastirma_en_180221.pdf
- Karıp, F. (2020). Görsel sanatlar öğretmen adaylarının çok alanlı sanat eğitimine yönelik bilişsel yapılarının kavram haritası ile incelenmesi. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*. 26 (45), 702- 709. DOI: 10.32547/ataunigsed.778175
- Kaya, O. N. (2003a). Eğitimde alternatif bir değerlendirme yolu: kavram haritaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 25 (25),265-271. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hunefd/issue/7813/102591>
- Kaya, O. N. (2003b). Fen eğitiminde kavram haritaları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(13), 70-79. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pauefd/issue/11130/133115>
- Köksal, M. S. (2006). Kavram öğretimi ve çoklu zekâ teorisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14 (2) , 473- 480 . <https://dergipark.org.tr/en/pub/kefdergi/issue/49104/626623>
- Kurnaz, M., & Pektaş, M. (2013). Fen ve teknoloji öğretmenlerinin ölçme-değerlendirmede kavram haritası kullanım durumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1).(1-10). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/160866>

- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Müdürlüğü, T. M. E. B. G. (2006). *Görsel sanatlar dersi öğretim programı (1- 8. Sınıflar) öğretimi programı ve kılavuzu*. Devlet Kitapları Müdürlüğü. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=358>
- Okan Akın, N. (2017). Sanat felsefesi dersinde kavram haritası kullanımı. *Journal of International Social Research*, 10 (52), 798- 807. Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2017.1936>
- Öztürk, J., & Ömeroğlu, A. F. (2015). Dil bilgisi öğretiminde kavram haritalarının kullanımı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(31), 69-86. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19577/208916>
- Şahin, F. (2001). Öğretmen adaylarının kavram haritası yapma ve uygulama. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(10), 12- 25. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pauefd/issue/11133/133148>
- Şahin, F. (2002). Kavram haritalarının değerlendirme aracı olarak kullanılması ile ilgili bir araştırma. *Pamukkale Ünv Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(11), 17-32. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pauefd/issue/11132/133138>
- Tümen, S. (2006). *Kavram haritaları yönteminin yabancı dil öğretiminde öğrenci başarısına etkisi (Elazığ Balakgazi lisesi örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yanpar, T. (2007). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Anı Yayıncılık.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2000). *Nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, K., & Çolak, R. (2012). Sosyal bilgiler öğretiminde kavram haritaları kullanımının öğrencilerin tutum, akademik başarı ve bilgilerinin kalıcılık düzeylerine etkisi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 1 (1) , 1-16. <http://cije.cumhuriyet.edu.tr/tr/pub/issue/4272/57532>
<https://sozluk.gov.tr/> erişim: 16.02.2020

Görsel Kaynaklar

- Görsel 1: örümcek harita <https://zelretim.wordpress.com/kavram-haritasi-turleri/> erişim: 16.02.2020
- Görsel 2: balık kılıçığı harita <https://biyolojisozluk.tumblr.com/post/187581118836/bal%C4%B1k-k%C4%B1l%C3%A7%C4%B1C4%9F%C4%B1-diyagram%C4%B1-nedir> erişim: 16.02.2020
- Görsel 3: Sınıflama haritası <https://zelretim.wordpress.com/kavram-haritasi-turleri/> erişim: 16.02.2020
- Görsel 4: Olaylar zinciri <https://zelretim.wordpress.com/kavram-haritasi-turleri/> erişim: 16.02.2020
- Görsel 5: Resimlerle oluşturulan kavram haritası https://1.bp.blogspot.com/-aT3ENTfSRUE/XsMWr74ASol/AAAAAAAAAQTE/kBP__42sOozjedIRCmo2sLuIBX2vvPAQCLcBGAsYHQ/s1600/ta%25C5%259F%25C4%25B1tlar.png erişim: 16.02.2020
- Görsel 6: Resimler ve kavramlarla oluşturulan kavram haritası <http://www.egitimdeteknoloji.com/mindmeister-nedir-kavram-haritalari-olusturun/> erişim: 16.02.2020